

Sygn. akt I USK 442/21

POSTANOWIENIE

Dnia 19 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania S. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 maja 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 lutego 2021 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od ubezpieczonego S. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. , decyzją z 23 marca 2017 r., odmówił ubezpieczonemu S. S. prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z 5 października 2017 r., oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony urodził się 6 kwietnia 1957 r., jego ogólny staż pracy na dzień 1 stycznia 1999 r. wynosił 25 lat, w tym organ rentowy uznał 12 lat, 11 miesięcy i 13 dni pracy w warunkach szczególnych (praca w A. S.A. w K.). Odwołujący się przystąpił do OFE, ale złożył wniosek o

przekazanie środków zgromadzonych na rachunku tego funduszu, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa.

Sąd Okręgowy ustalił, że w okresie od 7 maja 1979 r. do 14 października 1983 r. ubezpieczony zatrudniony był w Wojskowych Zakładach Uzbrojenia Nr (...) w K., gdzie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował na stanowisku ślusarza remontowego/ślusarza rusznikarza. W okresie tego zatrudnienia otrzymywał dodatek za szczególne właściwości pracy, z wyjątkiem maja 1979 r. W niektórych miesiącach pracy był mu wypłacany dodatek za szkodliwe warunki pracy (rubryka 9 kartoteki wynagrodzenia), tj. za styczeń, luty, marzec, maj, lipiec, październik, listopad i grudzień 1980 r. oraz od kwietnia do września 1983 r. W latach 1979, 1981 i 1982 w kartotece tej (rubryka 9) odnotowano nagrodę z zysku.

Sąd Okręgowy podkreślił, że odwołujący się nie wyjaśnił zmiany stanowiska ślusarz rusznikarz na ślusarz remontowy, stwierdził jedynie, że to musiały być jakieś „kwestie biurowe”. Zeznania odwołującego się, w których opisywał pracę faktycznie przez niego wykonywaną w spornym okresie zatrudnienia (w tym remontowanie broni obejmujące jej szlifowanie, polerowanie, a także szczotkowanie, oksydowanie i mycie w nafcie części broni, wcześniej rozkładanie jej na elementy), nie znalazły potwierdzenia w żadnym innym materiale dowodowym. Dalej Sąd Okręgowy zauważył, że odwołujący się na okoliczność wykonywania pracy w warunkach szczególnych powołał wyłącznie dokumentację ze swoich akt osobowych. Z dokumentów osobowych wynika natomiast, że w spornym okresie zatrudnienia pracował na stanowisku ślusarza remontowego i ślusarza rusznikarza, brak jest jednak zakresu czynności lub opisu stanowiska pracy.

Zdaniem Sądu Okręgowego przy niepełnej dokumentacji pracowniczej, częściowo niespójnej z zeznaniami odwołującego się, dowód z przesłuchania wnioskodawcy jest niewystarczający dla wykazania wykonywania przez niego pracy w szczególnych warunkach.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał, że odwołujący się nie wykazał wykonywania przez okres 15 lat pracy w szczególnych warunkach w Wojskowych Zakładach Uzbrojenia Nr (...) w K.. Nawet przy przyjęciu, że w spornym okresie

zatrudnienia odwołujący się wykonywał pracę polegającą na szlifowaniu broni, którą można zakwalifikować jako pracę, o której mowa w wykazie A, dziale III, poz. 78 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., czyli szlifowanie wyrobów i narzędzi metalowych, to – jak sam twierdził – wykonywał także inne prace, które nie zostały zakwalifikowane według rozporządzenia jako prace w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 18 lutego 2021 r., oddalił apelację ubezpieczonego.

Sąd drugiej instancji przypomniał, że w świetle art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ustawa emerytalna) pracami w szczególnych warunkach nie są wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Sam fakt oraz okres wypłacania dodatku za pracę w warunkach szkodliwych nie świadczy o wykonywaniu prac ujętych w wykazie A. Przy analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia jego uprawnień emerytalnych decydujące znaczenie ma możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji załącznika do tego rozporządzenia. Chodzi bowiem o wykonywanie prac ujętych w wykazie A, będącym załącznikiem do rozporządzenia, nie zaś innych prac, choćby wykonywanych w szkodliwych warunkach (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2014 r., I UK 388/13).

Sąd Apelacyjny podkreślił, że Sąd Okręgowy rozważał możliwość zakwalifikowania spornego zatrudnienia ubezpieczonego do pracy figurującej w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w dziale III (zatytułowanym „W hutnictwie i przemyśle metalowym”), gdzie pod pozycją 78 wśród prac w warunkach szczególnych wymienia się „szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne”. Należało jednak uwzględnić, że w ramach powierzonych mu czynności, poza pracami typowo szlifierskimi ubezpieczony wykonywał także prace polegające na polerowaniu, szczotkowaniu rozkładanych na części elementów

bronii, myciu w naftcie metalicznych części oraz oksydowaniu czarnych elementów, co sprowadzało się do zanurzania danej części w roztworze sodu o wysokiej temperaturze. Te prace nie są ujęte w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Z tych przyczyn, w ocenie Sądu Apelacyjnego, odwołujący się nie wykazał, aby w czasie spornego okresu zatrudnienia w Wojskowych Zakładach Uzbrojenia Nr [...] w K. pracował wyłącznie przy szlifowaniu lub ostrzeniu wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowaniu mechanicznym.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł odwołujący się ubezpieczony, zaskarżając wyrok w całości. W skardze zarzucono naruszenie prawa materialnego: art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia, następnie w związku z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia oraz w związku z § 4 i § 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej Nr 48/MON z dnia 12 września 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej (Dz. Rozkazów Nr 53), przez ich niezastosowanie oraz przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że ubezpieczony nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach w czasie zatrudnienia w Wojskowych Zakładach Uzbrojenia Nr (...) w K. od 7 maja do 1979 r. do 14 października 1983 r.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego, zniesienie postępowania w obu instancjach i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty (przez przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury w wieku obniżonym) oraz orzeczenie o kosztach postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł,

że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ w sprawie powinny znaleźć zastosowanie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39 poz. 176) obowiązującego od 1 lipca 1956 r., następnie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13 poz. 86), obowiązującego od 1 stycznia 1980 r., wreszcie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8 poz. 43), obowiązującego od 1 stycznia 1983 r., a ponadto zarządzenie Ministra Obrony Narodowej Nr 48/MON z dnia 12 września 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej (Dz. Rozkazów Nr 53).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4), i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia skargi.

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2

k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie skarżący, formułując wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, upatruje uzasadnienia tego wniosku w oczywistej zasadności skargi.

Należy przypomnieć, że ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka występuje wówczas, gdy zasadność zarzutów podniesionych w skardze ujawnia się *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie takich uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanych sądowi drugiej instancji, które są podstawowe i elementarne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut jest słuszny, lecz także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365). Dla stwierdzenia, że w sprawie wystąpiła tak rozumiana przesłanka, skarżący powinien nie tylko wskazać konkretne przepisy naruszone przez sąd drugiej instancji, lecz także przytoczyć odpowiednie argumenty prawne wyjaśniające, dlaczego te przepisy zostały – jego zdaniem – w oczywisty sposób naruszone (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 maja 2018 r., I CSK 42/18, LEX nr 2508120).

W art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia. Nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) oraz obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone (inne) cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na wstępnym etapie decydowania o przyjęciu skargi do rozpoznania (tzw. przedsądu), natomiast podstawy kasacyjne i ich

uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych elementów konstrukcyjnych argumenty prawne mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko sformułowane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, że w sprawie zachodzą takie właśnie okoliczności (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący, powołując się na jej oczywistą zasadność, podniósł jedynie, że w sprawie mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia, przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia, a ponadto zarządzenie Ministra Obrony Narodowej Nr 48/MON z dnia 12 września 1983 r. We wniosku o przyjęcie skargi skarżący w żaden sposób nie uzasadnił swojego stanowiska co do konieczności zastosowania w rozpoznawanej sprawie tych właśnie przepisów, a nie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które zastosował Sąd Apelacyjny. Już tylko z tej przyczyny skarga kasacyjna nie spełnia wymagań potrzebnych do jej przyjęcia.

Niezależnie pod powyższego argumentu podnieść należy, że zarządzenie resortowe (zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 września 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej), na które powołuje się skarżący, nie ma waloru normatywnego w znaczeniu powszechnie obowiązującego źródła prawa. Pełnomocnik skarżącego nie przedstawił treści tego zarządzenia (nie ma go w aktach sprawy, nie jest publikowane ani w Dzienniku Ustaw, ani w Monitorze Polskim, ani w Dzienniku Urzędowym Ministra Obrony Narodowej). Od chwili wejścia w życie Konstytucji RP uchwalonej 2 kwietnia 1997 r. źródłami powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia (art. 87 ust. 1 Konstytucji). W katalogu powszechnie obowiązujących źródeł prawa nie ma zarządzeń resortowych (zarządzeń wydanych przez ministra), zwłaszcza tych, które nie zostały opublikowane w dzienniku urzędowym (Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim). Zarządzenia ministrów mają charakter wewnętrzny i obowiązują tylko jednostki organizacyjnie podległe organowi wydającemu te akty. Zarządzenia nie mogą stanowić podstawy decyzji wobec obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów (art. 93 Konstytucji).

Zarządzenia resortowe mają (mogą mieć) w obecnym stanie prawnym charakter jedynie informacyjny przy ustalaniu, czy dane stanowisko pracy lub rodzaj pracy oznaczało w przeszłości pracę w szczególnych warunkach.

Podkreślić należy, że załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia oraz załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia mają taką samą (analogiczną) treść jak załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Ich zastosowanie nie zmieniłoby oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego.

Zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego został oparty na ocenie, że skarżący nie udowodnił, aby pracował w latach 1979-1983 w warunkach szczególnych, ponieważ sam zeznał, że poza szlifowaniem broni wykonywał w Wojskowych

Zakładach Uzbrojenia Nr (...) w K. również inne prace, czyli nie pracował w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych. Niektóre jego czynności mogły być tak zakwalifikowane, jednak zgodnie z obowiązującymi przepisami uprawnienie do emerytury w wieku obniżonym (niższym niż wiek powszechnie obowiązujący – obecnie 65 lat dla mężczyzn) powstaje tylko wówczas, gdy pracownik pracował stale, w pełnym wymiarze obowiązującego go czasu pracy w szczególnych warunkach, stanowiących obciążenie dla jego organizmu, a nie wówczas, gdy pracował w takich warunkach sporadycznie, od czasu do czasu, przez kilka godzin dziennie, kilka dni w tygodniu itd.

Skoro skarżący nie wykazał przesłanki warunkującej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. postanowił jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.